

VN-CONFERENTIE OVER DE MINST ONTWIKKELDE LANDEN

Leven met minder dan 1 dollar per dag...

In mei 2001 verwelkomt de Europese Unie in Brussel een internationale conferentie van de Verenigde Naties over de 'minst ontwikkelde landen' (MOL). Deze top is de derde in zijn soort en zal opnieuw trachten een antwoord te bieden aan de specifieke problemen van de 'minst ontwikkelde landen', zoals Mali, Myanmar (Birma), Bangladesh, Laos of Haïti. De economische zwakheid van deze landen maakt hen uiterst kwetsbaar ten opzichte van de steeds toenemende druk van een gemondialiseerde economie.

In de jaren '70 begonnen de VN rekening te houden met de sterke verschillen tussen de ontwikkelingslanden onderling. Zo gingen ze een nieuwe categorie hanteren : de 'minst ontwikkelde landen', afgekort MOL.

48 straatarme landen

Vandaag zijn de MOL met 48 - deze landen zijn officieel erkend door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. 33 van deze landen situeren zich in Afrika, 9 in Azië, 5 in de Stille Zuidzee en 1 in de Cariben. Meer dan de helft van de inwoners van deze landen moet het stellen met een inkomen van minder dan 1 dollar per dag.

foto: Tineke D'haese

MOL

Verscheidene factoren bepalen de specifieke situatie van de MOL. Ze hebben een zwak ontwikkelde infrastructuur, beschikken over weinig - vooral menselijke - middelen en hebben dikwijls met geopolitieke handicaps te kampen : ze vormen enclaves of lijden onder woestijnvorming. Daarbovenop is dan nog eens stilaan een fenomenale buitenlandse schuldenlast gekomen. Daardoor worden deze landen vandaag onderworpen aan de neoliberale politiek van de grote internationale instellingen uit Washington en zien ze hoe hun toch al magere schat-

kisten verder worden geleëgd. De MOL zijn in hoge mate afhankelijk van buitenlandse hulp, die niet eens constant blijkt te zijn (1). Rubens Ricupero, de secretaris-generaal van de UNCTAD (de VN-conferentie voor Handel en Ontwikkeling), kwam tot de vaststelling : niet iedereen profiteert in gelijke mate van de mondialisering en de MOL zijn vaak het minst in staat om alle mogelijkheden hiervan aan te grijpen (2).

Gemarginaliseerde landen

Sinds hun erkenning als afzonderlijke categorie in 1968, konden de MOL op een groeiende belangstelling rekenen van de internationale gemeenschap. Tijdens Algemene Vergaderingen van de VN, bijzondere conferenties, in gemeenschappelijke verklaringen en actieprogramma's benadrukten de staten steeds opnieuw hun wil om de strijd aan te gaan tegen de marginalisering van deze landen. Nochtans moet vandaag iedereen erkennen dat tijdens de voorbije drie decennia de armste laag van de internationale gemeenschap er steeds verder is op achteruitgegaan. In de jaren '90 is de kloof tussen rijk en arm nog breder geworden. De armsten komen hierdoor in een vicieuze cirkel terecht van stagnatie en economische achteruitgang, van sociale onrust, politieke instabiliteit en onveiligheid. De oorspronkelijke lijst van 'minst ontwikkelde landen' werd inmiddels met nog eens 26 staten uitgebreid - zeven landen kwamen er bij sinds de tweede VN-conferentie over de MOL in 1991 in Parijs. Alleen het Afrikaanse Botswana slaagde er in zich van de lijst te laten schrappen. Als er niet snel beterschap intreedt, voorspelt de UNCTAD dat er binnen 25 jaar slechts 4 landen van de MOL-lijst zullen zijn verdwenen. Men is dus zeer veraf van de internationaal erkende doelstelling: tegen 2015 de armoede in de wereld met de helft terugdringen.

Radicale maatregelen of Realpolitiek?

De komende top over de MOL streeft meerdere doelstellingen na. Naast de evaluatie van het in 1991 in Parijs goedgekeurde actieprogramma, krijgt de conferentie in mei in Brussel ook een mandaat om de internationale politiek te herformuleren inzake overheidssteun aan ontwikkelingssamenwerking, schuldenlast, investeringen en handel. De deelnemende staten zullen ook maatregelen moeten uitwerken voor de duurzame ontwikkeling van de MOL en hun geleidelijke integratie in de wereld-economie. Zo veel is duidelijk : voor de MOL staat er heel wat op het spel. Een werkelijke strijd tegen hun marginalisering en voor hun duurzame ontwikkeling vereist namelijk radicale politieke maatregelen. Om alle obstakels voor de

ontwikkeling van de MOL uit de weg te ruimen is er meer nodig dan een eenvoudige verhoging van de ontwikkelingshulp of een verlichting van hun buitenlandse schulden, zoals de UNCTAD vooropstelt (3).

Wil deze conferentie ook maar de geringste kans op succes krijgen, zal de 'civiele maatschappij' haar stem moeten laten horen. Want sinds het einde van de koude oorlog tonen de Westerse landen steeds minder belangstelling voor het lot van de landen in het Zuiden en de ethiek staat echt niet bovenaan de politieke agenda, die gedomineerd blijft door de Realpolitiek.

Deborah Myaux

- (1) Tussen 1995 en 1996, ging de overheidshulp aan ontwikkelingsamenwerking – de belangrijkste financiële stroom naar de MOL – van 16,6 miljard dollar achteruit naar 14,2 miljard dollar.
- (2) UNCTAD, «The Least Developed Countries 1998 Report : Overview». Internet Edition, zie www.unctad.org
- (3) UNCTAD, «The Least Developed Countries 2000 Report : Overview». Internet Edition.

NIET GOVERNEMENTELE ORGANISATIES EN DE VN-CONFERENTIE

Wie stuurt het internationaal ontwikkelingsbeleid?

Half maart, twee maanden voor de VN-conferentie over de 'minst ontwikkelde landen' (MOL) in Brussel. In Amsterdam wordt, op initiatief van de Nederlandse organisatie INZET, van gedachten gewisseld over de inzet van de conferentie. Er zijn niet veel deelnemers. Hopelijk is dit geen voorafspiegeling van de aandacht die het gebeuren zelf zal krijgen. In de wandelgangen hebben we een babbel met Rudy De Meyer, hoofd van de studiedienst van 11.11.11., de koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging. Een betere toegang tot de wereldmarkt of de integratie van de armste landen in de wereldeconomie, is het officiële doel van de top. Wat mogen we ervan verwachten? En welke klemtonen moeten de NGO's leggen?

Wordt deze conferentie 'business as usual'?

Rudy De Meyer : Als we de statistieken van de UNCTAD bekijken (de VN-Organisatie voor Handel en Ontwikkeling, één van de belangrijkste organisatoren), dan moeten we zeggen dat er hoogdringendheid mee gemoeid is. De verarming van de derde wereld sedert de vorige MOL-conferentie (1991) is onrustwekkend. Toch vrees ik "business as usual" : deze conferentie zal wellicht voorbijgaan zoals vele conferenties de voorbije jaren, met mooie woorden die niet lang nazinderen. En het is niet omdat de organisatie een beetje interactiever is opgevat dat de resultaten anders zullen zijn. Het volstaat om het voorstel van eindresoluties te lezen. Daar staan ongetwijfeld een paar interessante dingen in, een brede waaier van begrippen en zinswendingen die we intussen al in een aantal gelijkaardige documenten hebben zien opduiken. Maar ten gronde is dit niets meer dan een foto-opname, een barometer van de politieke discussie over de internationale economische relaties, zonder echte of nieuwe doortastende maatregelen om de toestand van de minst ontwikkelde landen te verbeteren.

Waar zouden de NGO's dan de nadruk willen op leggen ?

Rudy De Meyer : De NGO's, in het noorden en in het zuiden, zijn nog bezig met deze discussie. Maar we kunnen toch al een paar punten naar voren schuiven. Ik vind het belangrijk dat we ons concentreren op een aantal prioriteiten, in plaats van vrede te nemen met een brede waslijst van intenties. Tegelijk schuif ik bewust een aantal zeer belangrijke dingen opzij, omdat die niet specifiek van belang zijn voor deze conferentie.

Zoals ?

Rudy De Meyer : Tegenwoordig gaan alle conferenties en instellingen uit van het marktparadigma : de economie en de economische groei zouden automatisch ontwikkeling voortbrengen. Ik betwijfel of dit inderdaad zo is, temeer als je streeft naar "duurzame ontwikkeling". Een ander debat dat we hier even uit de weg gaan slaat op de relatie tussen de ontwikkeling van de derde wereld en de financiële sector, de financiële stromen, het speculatief kapitaal.

Waarop wil je dan wel focussen?

Rudy De Meyer : De topprioriteit van deze VN-conferentie lijkt mij een antwoord te geven op de vraag wie de piloot is of mag zijn van het internationaal ontwikkelingsbeleid. Ontwikkeling moet van de basis, van de mensen komen en niet worden opgelegd via een extern voorwaardenbeleid, waar een "anti-armoede-vernisje" is opgezet. Daarnaast moeten de nationale overheden reële verantwoordelijkheid en dus opnieuw echte beslissingsbevoegdheid krijgen in zo'n strategie. En het belangrijkste is dat de instellingen van de Verenigde Naties, en niet de instellingen van Bretton Woods (1) of de Wereldhandelsorganisatie, de globale ontwikkelingsstrategie zouden moeten coördineren. De tweede prioriteit is zeer duidelijk : volledige schuldenkwijtschelding voor alle MOL, zonder bijkomende voorwaarden. En het dilemma tussen schuldkwijtschelding of ontwikkelingshulp is er geen, de schuld moet

MOL

volledig kwijtgescholden worden en er moet méér ontwikkelingshulp komen. En schuldverlichting mag niet betaald worden met het budget van de officiële ontwikkelings-samenwerking (Official Development Aid of ODA).

Een derde prioriteit slaat op de handelsrelaties. MOL moeten quota- en taksvrije toegang krijgen tot onze markten, daarrond zijn door de Europese Unie recent de eerste concrete stappen aangekondigd (2). Tot mijn verbazing zie ik echter niks staan over grondstoffenprijzen. En het dilemma "handel of hulp" dat hier opnieuw opduikt, is eveneens vals: maatregelen om de handel te bevorderen zonder ondersteunende maatregelen en bijkomende hulp, zijn niet voldoende.

Een vierde belangrijke focus slaat precies op de overheidshulp voor ontwikkelingssamenwerking (ODA), zowel kwantitatief als kwalitatief. Het budget voor ontwikkelingssamenwerking moet dus verder omhoog, richting 0.7% van het BNP, en daarnaast moet de kwaliteit ervan verbeteren. Ontwikkelingshulp moet vooral worden ingezet in de sociale sector. De lage kwaliteit van ontwikkelingssamenwerking wordt vaak als alibi gebruikt om de lage budgetten te verantwoorden.

Officiële ontwikkelingshulp zou veel sterker moeten gekoppeld worden aan het globaal ontwikkelingsbeleid van de nationale regeringen, gecoördineerd in een internationale strategie, zoals ik daarnet aanhaalde. Dit betekent wellicht een verschuiving van projecten-hulp naar budgethulp en een grondige rationalisering van de rapporteringsprocedures. De tijd die ambtenaren in de ont-

Rudy De Meyer foto: 11.11.11.

wikkelingslanden besteden aan het opstellen van projectvoorstellen of het afwerken van rapporten voor al hun bilaterale en multilaterale donors is onbetaalbaar.

Je zegt niks over gezondheid of onderwijs...

Rudy De Meyer: Uiteraard zijn dat belangrijke aandachtspunten, maar ik ben er gerust in dat een aantal NGO's daar voldoende nadruk zal op leggen. Trouwens, de agenda zoals ik die hier schets, is eigenlijk niets anders dan een toepassing van een reeks van thema's op de minst ontwikkelde landen waar de internationale NGO-gemeenschap de voorbije jaren al veel energie in gestoken heeft.

De komende weken moeten we nog wat harder werken om de inbreng van NGO's en bewegingen uit het Zuiden te vergroten. Eigenlijk is het belang van de conferentie nog niet genoeg doorgedrongen en moeten we hen dus sterker betrekken bij de voorbereiding.

Erik Todts

- (1) De instellingen van Bretton Woods, de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds, worden weliswaar met de VN geassocieerd, maar maken er geen formeel deel van uit. Hun beleid is vaak doorslaggevend voor de beperkte ruimte van het ontwikkelingsbeleid van een derde wereldland.
- (2) Bekend als 'Everything but arms' of 'Alles behalve wapens'. Zie pagina 22.

EEN NIEUW KLEEDJE VOOR HET JUBELPARK

De Conferentie van de Verenigde Naties van mei eerstkomend in Brussel en het parallel forum van de NGO's zijn een unieke kans om de grote lijnen van de huidige ontwikkelingsmodellen te herdenken.

Het forum van de NGO's wil de idee 'Een andere wereld is mogelijk' concreet gestalte geven in Brussel en organiseert daarom samen met Oxfam-Solidariteit, het CNCI, het NCOS, KODEWES, Magasins du Monde-Oxfam en Oxfam-Wereldwinkels en een reeks andere verenigingen en vakbonden een groot mobilisatie-evenement, waarop vertegenwoordigers van de 'minst ontwikkelde landen' het woord zullen voeren. Met spandoeken met de oproep voor een andere wereld krijgt **het Brusselse Jubelpark een nieuw kleedje op zaterdag 12 mei, vanaf 14 uur.**

'EEN ANDERE WERELD IS MOGELIJK'

- Binnen het kader van een ontwikkelingsstrategie, die door de MOL zelf is gekozen en gecoördineerd wordt door de Verenigde Naties
- Zonder inmenging van de Wereldbank, het IMF

en de WTO in de ontwikkelingskeuze van de MOL

- Met vrije toegang tot onze markten voor de producten afkomstig uit de MOL, maar ook met de mogelijkheid voor deze landen om hun eigen economie te beschermen
- Met een totale en onvoorwaardelijke kwijtschelding van de schulden van de MOL

In het 'Vrouwentribunaal', een toneelstuk uit het Senegalese Dakar, maken de acteurs het proces van de schuldenlast van de Derde Wereld. Prominenten uit het Zuiden getuigen over het onrecht dat de bevolking in de 'minst ontwikkelde landen' wordt aangedaan.

We kleden het Jubelpark in met spandoeken, die ter plekke vervaardigd zullen worden. En tenslotte geven we onze planeet een menselijke dimensie met een dans- en muziekparade voor het Europees parlement, waar de verschillende delegaties de debatten voeren.

Na Porto Alegre kunnen we samen aantonen dat 'Een Andere Wereld Mogelijk is'.

MOL

Het initiatief 'alles behalve wapens'

Sinds hun onafhankelijkheid nemen de landen van het Zuiden de geïndustrialiseerde wereld op zijn woord. De rijke landen hebben het voortdurend over de vrije handel, dus eisen de ontwikkelingslanden de vrije toegang voor hun producten tot de Westerse markten, meer bepaald in Europa. Maar de Europese Unie heeft tot hier toe een beleid gevoerd dat de vrije toegang van Europese producten tot de markten in het Zuiden oplegt, terwijl de eigen markt netjes wordt afgeschermd tegen producten uit de ontwikkelingslanden. De akkoorden die Europa in het verleden heeft afgesloten met de landen uit Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Zuidzee – de zogenaamde ACP-landen (1) - zorgden voor een zekere verbetering. Er werden namelijk afspraken gemaakt over gegarandeerde prijsmechanismen en invoerquota voor bepaalde producten uit het Zuiden. Maar van een totale opening van de Europese markten voor alle producten was er helemaal geen sprake.

Deze evolutie was in principe rechtvaardiger, maar om helemaal rechtvaardig te zijn moeten er ook maatregelen worden genomen die rekening houden met de specifieke positie van elk product op de wereldmarkt. En dat is niet het geval met het jongste initiatief van Pascal Lamy, de Europese Commissaris voor Handel. Lamy heeft zich sinds de mislukking van de top van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) in Seattle behoorlijk uitgesloofd om de ontwikkelingslanden tot betere gedachten te brengen en ze warm te krijgen voor een grote onderhandelingsronde om via de WTO tot een zeer verregaande liberalisering te komen van alle sectoren van het economisch, maatschappelijk en cultureel leven. Hij heeft deze landen een hele reeks aanlokkelijke voorstellen voorgespiegeld. Het spectaculairste heette : 'Alles behalve wapens'. Op 26 februari laatstleden stemden de Europese ministers van Handel met dit voorstel in.

Het doel is dat alle 48 minst ontwikkelde landen (MOL) 'al' hun producten mogen exporteren naar de Europese markt, behalve wapens en munitie. Dat betekent dat alle landbouwproducten uit deze armste landen (39 onder hen zijn lid van de ACP) een volledig vrije toegang krijgen

tot de Europese markt. Dit initiatief wordt voorgesteld als een blijk van goede wil van de Europeanen om hun steentje bij te dragen tot de economische ontwikkeling van deze landen. Europese vrijgevigheid dus.

Maar bij nader inzien en na een evaluatie van de gevolgen van dit initiatief voor de landbouw van de MOL blijkt vooral dat het hier om schone schijn gaat, een charmeoperatie, waarvan de reële positieve gevolgen voor deze landen te verwaarlozen zullen zijn, terwijl op termijn hun afhankelijkheid nog toeneemt. Het initiatief van Lamy moet vooral charmeren. Op de eerste plaats dat deel van de eigen publieke opinie dat met klem echte inspanningen van de rijke landen eist om de maatschappelijke en economische onevenwichten waaronder deze planeet gebukt gaat, recht te trekken. De verleidingsoperatie is ook voor de MOL bestemd, opdat deze landen eindelijk plooiën voor de WTO en het verzet opgeven dat ze nu al bijna twee jaar bieden tegen de pogingen om een nieuwe onderhandelingsronde binnen de WTO te beginnen. Deze landen eisen eerst een grondige evaluatie en aanpassing van de bestaande handelsak-

foto: Tineke D'haese

koorden en de broodnodige hervorming van de WTO zelf. Zweden, de huidige voorzitter van de Europese Unie, getroostte zich niet eens de moeite om de echte Europese bedoelingen weg te moffelen : dit initiatief "is een belangrijk signaal voor de MOL met het oog op de komende onderhandelingen binnen de WTO" (2).

Welk signaal? In ieder geval dat van de Europese dubbelzinnigheid. Want achter de schone schijn en de vrijgevigheid steekt een andere werkelijkheid. Dit voorstel zal hoe dan ook maar in etappen worden gerealiseerd

MOL

van nu tot in 2009. Er zullen speciale modaliteiten gelden voor de export van bananen (de Europese markt wordt geopend tussen 2002 en 2006), voor rijst (opening tussen 2006 en 2009) en voor suiker (opening tussen 2006 en 2009). In ruil voor dit 'cadeau' worden de MOL verzocht de Europese voorstellen binnen de WTO te aanvaarden. Van een cadeau gesproken : voor het belangrijkste exportproduct van deze landen komt er een opening van de markt binnen ...acht jaar!

Het initiatief van Lamy illustreert een duidelijke keuze : vrije handel heeft nog steeds absolute voorrang op duurzame ontwikkeling. Voor de drie producten waarvoor een gespreide opening van de Europese markt is voorzien, heft de Europese Commissie de bestaande mechanismen van de ACP-akkoorden op, waardoor deze landen van Europa een gewaarborgde prijs kregen voor hun producten. In naam van de ontwikkelings samenwerking wordt de invoer uit de ACP-landen tegen gegarandeerde prijzen vervangen door een invoer zonder vaste prijsafspraken. Om dezelfde exportquota te halen zullen de ACP-landen goedkoper moeten gaan uitvoeren. Het initiatief van Lamy maakt een einde aan het suikerprotocol, dat een uniek instrument was voor de regulering van de suikermarkt. Alle boeren, zowel uit de minst ontwikkelde landen als uit de Europese Unie, zullen de rekening gepresenteerd krijgen. Eens te meer triomfeert het dogma van de vrije handel. Men zal de MOL aanmoedigen om schaarse landbouwproducten uit te voeren, die ze daarna zelf op de wereldmarkt zullen moeten inkopen. Dat is dus glad het tegendeel van duurzame ontwikkeling. Maar het initiatief Lamy is op de eerste plaats een zwaar politiek pressiemiddel om de MOL tot enige soepelheid te dwingen straks binnen de WTO. Dat is het belangrijkste doel van deze operatie. De Franse krant Le Monde, die zich voor de gelegenheid tot spreekbuis maakte van Pascal Lamy, citeerde een ambtenaar van de Commissie : *"in dit soort aangelegenheden kijken de (Europese) leiders minder naar de cijfers dan wel naar de politieke feiten"* (3)

Raoul Marc Jennar

(*) *Dr. Raoul Marc Jennar, is onderzoeker, hij werkt voor Oxfam-Solidariteit en URFIG (Parijs).*

- (1) Er zijn 39 ACP-landen (uit Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Zuidzee), die in het verleden met de Europese Unie de akkoorden van Lomé en Yaoundé hebben ondertekend en die vandaag gebonden zijn door de akkoorden van Cotonou.
- (2) Europese Unie, Ministerraad, Algemene Aangelegenheden, Persmededeling van het Zweedse voorzitterschap, 26 februari 2001.
- (3) Philippe Lemaître, 'L'Europe s'ouvre aux agriculteurs du tiers-monde', Le Monde, Parijs, 8 maart 2001.

OCTROOIEN OP LEVENDE ORGANISMEN

(wordt vervolgd)

Even het geheugen opfrissen : op initiatief van de Europese Commissie werd Richtlijn 98/44 goedgekeurd waardoor octrooien op (plantaardige, dierlijke en menselijke) levende organismen werden gelegaliseerd (zie hierover Oxfam Nieuws nr. 116 en 117/2000). Deze beruchte richtlijn moest door de vijftien lidstaten van de Europese Unie worden opgenomen in hun nationale wetgevingen, voor eind juli vorig jaar.

Daarop ondernamen Italië en Nederland ogenblikkelijk juridische stappen bij het Europees Gerechtshof in Luxemburg om Richtlijn 98/44 te laten annuleren. Onder druk van de multinationals uit de agro-farmaceutische sector (dezelfde bedrijven die vandaag een proces aanspannen tegen Zuid-Afrika, dat onlangs een wet goedkeurde die de productie van generische medicamenten tegen AIDS toelaat) weigerde de Belgische regering zich aan te sluiten bij het Italiaans-Nederlandse initiatief. Minister van Economische Zaken, Charles Picqué, heeft inmiddels een bijzonder dubbelzinnig wetsvoorstel uitgewerkt, dat nog moet worden goedgekeurd.

De Duitse en Franse regering gooien het zeer officieel over een andere boeg. Zij eisen nieuwe onderhandelingen over deze richtlijn en weigeren deze tekst, die biopiraterij en octrooien op menselijke organismen legaliseert, in hun nationale wetgeving op te nemen. De Franse minister van Justitie, Lebranchu, onderstreepte dat Richtlijn 98/44 in strijd is met de Franse wet. President Chirac nam persoonlijk stelling en sprak zich voor nieuwe onderhandelingen uit. In een mededeling verklaarde de Duitse regering : *«in het licht van de recente ontwikkelingen van het bio-medisch onderzoek moeten de noodzakelijke ethische beperkingen op het vlak van de wetgeving inzake octrooirecht beschermd blijven»*.

Wat zal de officiële Belgische reactie zijn op deze dubbele eis tot nieuwe onderhandelingen?

Raoul Marc Jennar